

УДК 327:56

Александрюк В. В.

АНАЛІЗ МИРНОГО ПЛАНУ Д. ТРАМПА ЩОДО ВРЕГУЛЮВАННЯ ПАЛЕСТИНО-ІЗРАЇЛЬСЬКОГО КОНФЛІКТУ

У статті аналізується процес підготовки та реалізації мирної ініціативи адміністрації Д. Трампа під назвою «Мир заради процвітання: бачення покращення життя палестинського та ізраїльського народів». З'ясовано, що практична імплементація цього плану призвела б до появи позбавленого національних прагнень палестинського суспільства, що навряд чи змогло б укріпити довгостроковий мир в багатотраждальному регіоні Близького Сходу та гарантувати появу Палестинської держави в майбутньому.

Ключові слова: План Трампа, палестино-ізраїльський конфлікт, Ізраїль, близькосхідне врегулювання

Постановка проблеми. Палестино-ізраїльський конфлікт є одним із найбільш довготривалих та небезпечних територіальних протистоянь у сучасній історії, невирішеність якого значно впливає на життєдіяльність усього Близького Сходу. Окрім палестинських територій та Ізраїлю, його учасниками також є деякі арабські держави близькосхідного регіону та ряд позарегіональних акторів. Саме це протистояння призвело до декількох масштабних арабо-ізраїльських воєн та неодноразових локальних збройних конфліктів між палестинцями та Ізраїлем, які продовжуються і сьогодні. В останнє десятиріччя палестино-ізраїльська

конфронтація пережила значну трансформацію, що поставило перед науковцями завдання переосмислення розвитку близькосхідного конфлікту з урахуванням нових умов та ролі політики Сполучених Штатів Америки в цьому процесі.

Аналіз актуальних досліджень і публікацій. Для написання цієї статті був задіяний цілий спектр найрізноманітніших джерел та літератури. Тема, проаналізована в цьому дослідженні, розглядалася низкою провідних спеціалістів, а саме А. Захарченко [2], Ш. Тельхамі [15], Дж. Сонненфельдом [12], а також У. Декелом та його колегами з Інституту Брукінгса [6]. А. Захарченко в своїй роботі досліджує роль та значення взаємовідносин США та ЄС за президентства Д. Трампа в контексті врегулювання безпекових проблем Близького Сходу, однією з яких є саме арабо-ізраїльський конфлікт. Ш. Тельхамі аналізує наслідки перенесення столиці Ізраїлю із Тель-Авіву до Єрусалиму, даючи цьому кроку негативну оцінку.

Не менш важливою є аналітика У. Декела та його колег, які представили детальний аналіз мирної ініціативи Д. Трампа.

Джерельною базою для написання цієї статті стали тексти прокламації президента Д. Трампа про визнання Єрусалиму столицею Держави Ізраїль і перенесення туди із Тель-Авіву посольства США [14], документу мирної ініціативи «Мир заради процвітання. Бачення покращення життя палестинського та ізраїльського народів» [13], а також матеріали українських, арабських та ізраїльських інформаційних агентств.

Метою статті є аналіз політики Д. Трампа щодо врегулювання палестино-ізраїльського конфлікту та надання оцінки його мирній ініціативі стосовно перспективи врегулювання цієї конфронтації.

Виклад основного матеріалу. Після виборів 2016 р. Д. Трамп продемонстрував бажання врегулювати палестино-ізраїльський конфлікт, при цьому відмовившись від традиційної політики США щодо цього протистояння. Для попередніх американських президентів стосовно цієї конфронтації завжди «існували певні червоні лінії, за які вони не переходили. Д. Трамп перейшов їх майже всі» [1, с. 98].

Такий підхід виразився у декількох безпрецедентних кроках на зустріч Ізраїлю, якими можна назвати визнання Вашингтоном Єрусалиму столицею Ізраїлю та оголошення про переїзд туди американського посольства з Тель-Авіву [3], заява про скорочення підтримки Близькосхідному агентству ООН для допомоги палестинцям [1, с. 98] та оголошення держсекретарем М. Помпео в листопаді 2019 р. про те, що Вашингтон більше не вважає будівництво єврейських поселень таким, що суперечить міжнародному праву [2].

На думку Д. Трампа, визнання Єрусалиму столицею Ізраїлю та перенесення туди американського посольства було «назірим визнанням реальності, що відповідає найкращим інтересам як Сполучених Штатів, так і прагненню до миру між Ізраїлем та палестинцями» [13]. Можна побачити, що Д. Трамп вважав цей крок таким собі актом миротворчості, який має піти на користь процесу врегулювання конфлікту, проте по всьому світу спалахнули протести, а регіональні та міжнародні актори різко розкритикували дії американського президента [4]. Визнання Єрусалиму столицею Ізраїлю також створило низку нових безпекових проблем для США в близькосхідному регіоні, адже спекуляція на питанні приналежності Єрусалиму є ідеальною для Ірану та ісламістських бойовиків для мобілізації сил проти Сполучених Штатів і тих, хто підтримує їхню політику [14].

Безперечно, подібна радикальна зміна американської зовнішньої політики щодо статусу Єрусалиму негативно вплинула і на можливість успішної презентації мирної ініціативи адміністрації Трампа, над якою вона працювала, починаючи з 2017 р. Для роботи над планом були запрошені зять та політичний радник Д. Трампа Дж. Кушнер; юрист та особливий представник президента з міжнародних переговорів Дж. Грінблатт; юрист та посол США в Ізраїлі Д. Фрідман; адвокат і політичний радник А. Берковіц. Всі четверо мали яскраво виражену проізраїльську позицію. Дж. Кушнер стверджував, що майбутній план не пропонуватиме дводержавного вирішення палестино-ізраїльського конфлікту, оскільки кожна сторона трактує цей принцип по-різному, а Д. Фрідман зазначав, що ця мирна ініціатива буде направлена передусім на соціально-економічне покращення життя палестинців, тому не обов'язково призведе до підписання мирної угоди [5].

Якщо говорити про сам план, то він був представлений у декілька етапів. Наприкінці червня 2019 року у Бахрейні відбувся саміт «Мир заради процвітання» для демонстрації економічного бачення розвитку палестинських територій [15]. На ньому Дж. Кушнер оголосив про те, що для розвитку палестинських земель буде виділено 50 млрд. дол. та детально описав процес використання грантів, позик з низькими відсотками і приватних інвестицій, спрямованих на створення мільйону нових робочих місць та зниження палестинського безробіття та бідності на 50 % [11].

Палестинське керівництво бойкотувало цю зустріч через відсутність політичної складової ініціативи. І дійсно, в самому документі були відсутні будь-які згадки про утворення палестинської національної держави. В ньому навіть слово «національний» було використано лише один раз, щоб описати Єгипет, Ліван

та Йорданію, що продемонструвало, наскільки далеко адміністрація Трампа зайшла, щоб очистити документ від будь-якого політичного контексту [8].

Попри відсутність політичної частини, деякі експерти сподівалися, що нестабільність, характерна для палестино-ізраїльських відносин, зміниться прагматизмом та бажанням лідерів скористатися новими можливостями для вирішення конфлікту за допомогою економічних ресурсів та інвестицій, незважаючи на релігійні чи етнічні протиріччя [11]. Проте, вже на цьому етапі став зрозумілий значний недолік цього плану — реалізація економічної програми неможлива без одночасного скасування окупації Ізраїлем палестинських територій, в той час як Д. Трамп вважав, що прогрес в економічному плані дозволить обійти стороною питання окупації.

На противагу економічній частині, політична складова мирної ініціативи, яка була представлена 28 січня 2020 року, стала найбільш неоднозначною через наявність в ній низки спірних положень. Такими можна назвати статус Єрусалиму як неподільної столиці Ізраїлю; пропозицію зробити частину Східного Єрусалиму столицею Палестинської держави; провести повну демілітаризацію майбутньої Палестини; віддати Йорданську долину під суверенітет Ізраїлю, проте палестинці отримають право й надалі розвивати там свої сільськогосподарські підприємства; входження всіх єврейських населених пунктів на Західному березі р. Йордан до держави Ізраїль, однак, в якості територіальної компенсації палестинці отримають дві додаткові території, де буде реалізовано ряд промислових та сільськогосподарських програм [12].

Попри широкий резонанс, чимало аналітиків відзначали повну нежиттєздатність політичної частини плану, адже він не був пропозицією за своєю суттю, а радше проектом зі

створення демілітаризованої Палестинської держави під контролем Ізраїлю, що, за словами Х. Амра, «просто не відповідає головній американській цінності свободи» [9]. Крім того, цей план не пропонував палестинцям і ізраїльтянам ніякого стабільного чи життєздатного статус-кво у довгостроковій перспективі і в ньому не була порушена тема подолання наявного розриву в палестинській системі між ФАТХом і ХАМАСом, а також між Західним берегом р. Йордан і Сектором Газа [6]. Однак, на думку інших експертів, замість того, щоб повністю відкидати мирну ініціативу Трампа та показати свою зацікавленість у врегулюванні конфлікту, палестинці могли б продовжити переговорний процес, при цьому відмовившись від найбільш обурливих для них позицій цього плану [10].

Американська мирна ініціатива також розколола близькосхідні держави на її прихильників та противників. Вона отримала повну підтримку лише з боку ізраїльського керівництва та часткове схвалення від Єгипту. План різко розкритикували самі палестинці, а також правлячі кола Ірану та Туреччини [7]. В свою чергу, країни Перської затоки хоч і висловлювали підтримку мирній ініціативі, проте не прийняли її однозначно. Незважаючи на тісні відносини між адміністрацією Трампа і Саудівською Аравією, КСА висловило беззастережну підтримку палестинському народові. Кувейт та Катар прямо не схвалили план, але вони розглядали американську ініціативу як можливість для відновлення процесу мирних переговорів [6]. Росія та Європейський Союз, які є частиною «Близькосхідного квартету» з врегулювання палестино-ізраїльського конфлікту, також одразу відкинули мирну ініціативу США, адже вона суперечила міжнародно-правовій базі щодо цього конфлікту [6].

Подібна реакція зацікавлених сторін на «угоду століття» показала, що

палестино-ізраїльська проблема вже не є системоутворюючим фактором регіонального чи світового порядку денного, особливо в контексті посилення загрози з боку Ірану та поступовому виходу США з близькосхідного регіону.

Висновки. Детально проаналізувавши мирну ініціативу Д. Трампа, можна дійти висновку, що вона не принесла кардинальних змін на палестино-ізраїльському треці. Фактично ігноруючи позицію палестинців, адміністрація Трампа представила світові угоду, яка передбачала створення послабленої демілітаризованої Палестинської держави під контролем Ізраїлю. В обмін на це Вашингтон запропонував палестинцям досить цікавий економічний план з мільярдами доларів інвестицій та гуманітарними програмами, що, однак, більше нагадувало бізнес-угоду, аніж конструктивне врегулювання довготривалого конфлікту. Проте стратегічна мета американського плану була ширше, ніж просте вирішення палестино-ізраїльського конфлікту. Він повинен був створити нове співвідношення сил на Близькому Сході, об'єднавши арабо-американо-ізраїльську коаліцію для протидії антиіранському і антиджихадистському альянсу. Найбільше зусиль в цьому напрямку адміністрація Трампа доклала під час роботи над «Авраамськими угодами», які, на відміну від американської мирної ініціативи, призвели до прориву у врегулюванні арабо-ізраїльського конфлікту. Незважаючи на деякі успіхи Трампа на Близькому Сході, його наступник Дж. Байден вирішив вибудувати дещо іншу зовнішню політику в цьому регіоні, в якій питання палестино-ізраїльського врегулювання не займає першочергове місце. Безсумнівно, досить позитивним моментом є те, що Байден вирішив залишити американське посольство в Єрусалимі та підтримав угоди про нормалізацію, однак зараз його

адміністрацію турбують дещо інші питання, які здебільшого пов'язані із внутрішнім життям США, з протистоянням Китаю та з наданням військової та фінансової допомоги Україні у її конфлікті з Росією.

Список використаної літератури:

1. Захарченко А. М. Відносини між США та ЄС в контексті проблем безпеки Близького Сходу в період президентства Д. Трампа. *Політичні проблеми міжнародних систем та глобального розвитку*. 2020. №1. С. 96–101.
2. США визнали законність окупації Ізраїлем територій з єврейськими поселеннями. *BBC news. Україна*. 2019. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-50470535>
3. Трамп заявив про визнання Єрусалима столицею Ізраїлю. *Радіо свобода*. 2017. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news/28901452.html>
4. Amr H., Suleman A. The global fallout over Trump's Jerusalem decision. *Brookings*. 2017. URL: <https://www.brookings.edu/blog/markaz/2017/12/19/the-global-fallout-over-trumps-jerusalem-decision/>
5. Dekel U. The path between the Trump Peace Plan and applying Israeli law to settlements. *The Institute for National Security Studies*. 2019. URL: <https://www.inss.org.il/publication/path-trump-peace-plan-applying-israeli-law-settlements/>
6. Dekel U., Kurz A., Shusterman N. The Deal of the Century: Where does it lead? *The Institute for National Security Studies*. 2020. URL: <https://www.inss.org.il/publication/where-does-the-deal-of-the-century-lead/>
7. Iran, Turkey slam Trump peace plan as UAE, Saudi Arabia urge negotiations. *The Times of Israel*. 2020. URL: <https://www.timesofisrael.com/iran-turkey-slam-trump-peace-plan-as-uae-saudi-arabia-urge-negotiations/>

8. Rahman O. Trump's economic proposal is an opportunity in disguise. *Brookings*. 2019. URL: <https://www.brookings.edu/blog/order-from-chaos/2019/06/26/trumps-economic-proposal-is-an-opportunity-in-disguise>
9. Sachs H., Cofman Wittes T., Riedel B., Amr H. Around the halls: Brookings experts on the Middle East react to the White House's peace plan. *Brookings*. 2020. URL: <https://www.brookings.edu/blog/order-from-chaos/2020/01/29/brookings-experts-react-to-the-white-houses-middle-east-peace-plan/>
10. Sher G., Cohen D. Is There a Practical Roadmap for Trump's "Peace to Prosperity" Vision? *Rice University's Baker Institute for public policy*. 2020. URL: <https://www.bakerinstitute.org/media/files/files/ea81dea5/bi-report-051120-cme-trump.pdf>
11. Sonnenfeld J. The Bahrain Conference: What the experts and the media missed. *Fortune*. 2019. URL: <https://fortune.com/2019/06/30/bahrain-summit-middle-east/>
12. Peace to Prosperity. A Vision to Improve the Lives of the Palestinian and Israeli People. *The White House*. 2020. URL: <https://trumpwhitehouse.archives.gov/peace-to-prosperity/>
13. Presidential Proclamation Recognizing Jerusalem as the Capital of the State of Israel and Relocating the United States Embassy to Israel to Jerusalem. *The White House*. 2017. URL: <https://trumpwhitehouse.archives.gov/presidential-actions/presidential-proclamation-recognizing-jerusalem-capital-state-israel-relocating-united-states-embassy-israel-jerusalem/>
14. Telhami Sh. Why is Trump undoing decades of U.S. policy on Jerusalem? *Brookings*. 2017. URL: [/markaz/2017/12/05/why-is-trump-about-to-declare-jerusalem-the-capital-of-israel/](https://www.brookings.edu/blog/markaz/2017/12/05/why-is-trump-about-to-declare-jerusalem-the-capital-of-israel/)
15. US-led Bahrain meeting on Palestine: All the latest updates. *Al-Jazeera English*. 2019. URL: <https://www.aljazeera.com/news/2019/6/26/us-led-bahrain-meeting-on-palestine-all-the-latest-updates>

Aleksandriuk V. V. – student of the Faculty of International Relations, Political Science and Sociology of the Odesa I. I. Mechnikov National University.

Analysis of D. Trump's Peace Plan for Resolving the Israeli-Palestinian Conflict

The purpose of this article is to analyze D. Trump's peace plan called "Peace to Prosperity: A Vision to Improve the Lives of Israelis and Palestinians". The aim of this plan was to create the long-awaited peace between the Palestinians and Israelis. However, the plan was strongly pro-Israel and could offer nothing to the Palestinians but an economic program. The author came into conclusion that the practical implementation of this plan would lead to the emergence of a Palestinian society devoid of its national aspirations, which could hardly strengthen long-term peace in the Middle East and guarantee the establishment of a Palestinian State in the future.

Keywords: *Trump's plan, Palestinian-Israeli conflict, Israel, the Middle East settlement*

**Рекомендовано до друку –
к. політ. н., доцентом Захарченко Г. М.**

Стаття надійшла в редакцію 10.05.2022